

KNNV

VOGELWERK GROEP

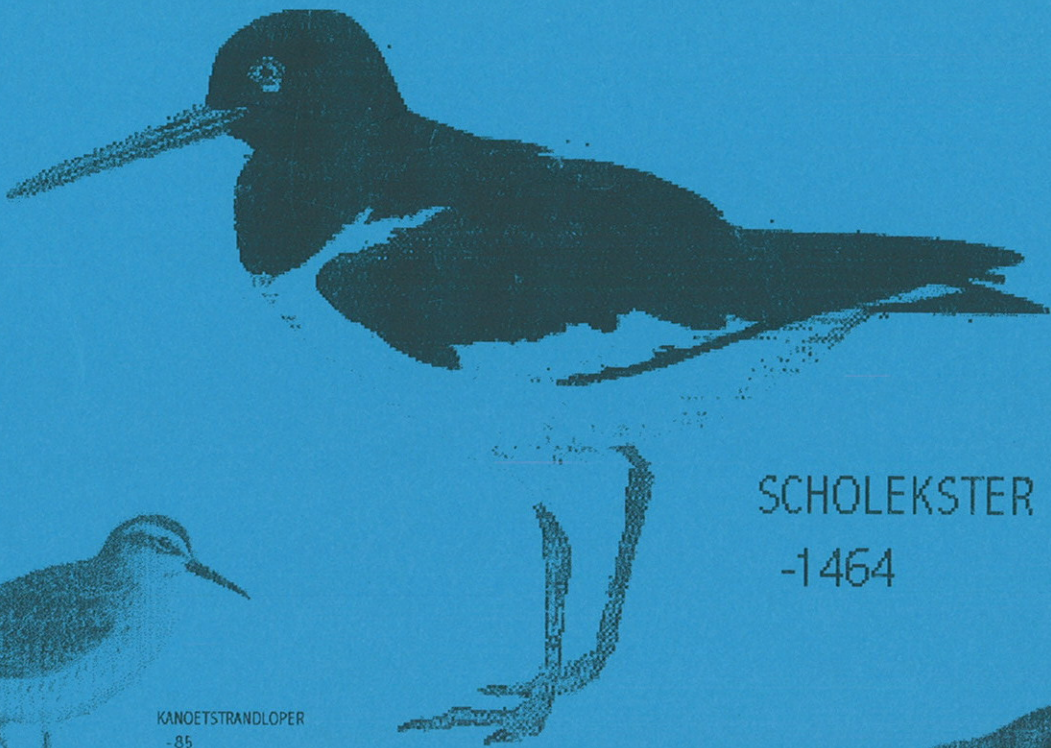
BEVELANDEN

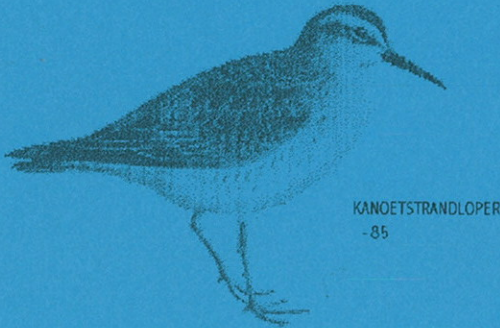
Mededeling No. 2

VORSTSLACHTOFFERS ONDER VOGELS

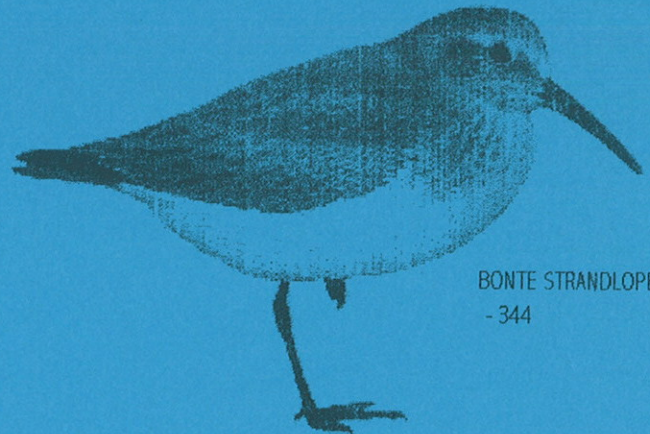
IN DE WINTER '96 / '97

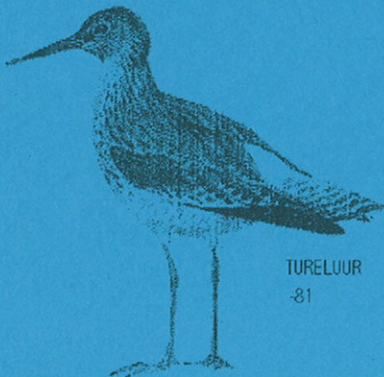
SCHOLEKSTER
-1464

KANOETSTRANDLOPER
-85

BONTE STRANDLOPER
-344

TURELUUR
-81

Mark Hoekstein
1997

INHOUD:

1 INLEIDING	blz: 3
2 WERKWIJZE	blz: 3
3 RESULTATEN	
3.1 Soorten en aantallen	blz: 4
3.2 Geringde vogels	blz: 5
4 DISCUSSIE	blz: 6
DANKWOORD	blz: 7
LITERATUUR	blz: 7
BIJLAGE I	blz: 8
BIJLAGE II	blz: 10

1 INLEIDING

Rond 3 januari 1997 bleek dat op verschillende plaatsen op de Bevelanden grote hoeveelheden vogels stierven als gevolg van de strenge winter.

Peter Boelee en Mark Hoekstein organiseerden, in samenwerking met het RIKZ (Rijksinstituut voor Kust en Zee) te Middelburg, een grote ophaalactie. De leden van de Vogelwerkgroep van de KNNV afdeling de Bevelanden verzamelden dode en levende vogels in hun werkgebied.

In de rest van de 'zoute delta' en in de Voordelta werden vogels verzameld, geteld en voor verder onderzoek opgehaald door andere vrijwilligers en het RIKZ.

De massale vogelsterfte heeft flink wat publiciteit gehad in plaatselijke en landelijke pers, evenals het mogelijke verband tussen kokkelvisserij en de vogelsterfte.

2 WERKWIJZE

Aangezien vooral langs de Ooster- en Westerschelde veel dode vogels werden gemeld werd besloten de inspanningen van de Vogelwerkgroep te concentreren op de scheldedijken.

De af te zoeken gebieden werden als volgt verdeeld onder de mensen die zich hadden aangemeld:

Jacobahaven-Keihoogte	André Hannewijk
Keihoogte-Colijnsplaat	Petra Sloof
Schor van Kats	Mark Hoekstein
Kats-Oude Veerhaven Kats	Jan van Dieren
Oude Veerhaven Kats-Zandkreekdam	Rineke Jansen
De Piet-Wolphaartsdijk	Geert v.d. Vliet
Kwistenburg-Zandkreekdam	Edward Minnaar
Zandkreekdam-Kattendijke	Peter Boelee
Kattendijke-Wemeldinge	Ad Verdonk
Wemeldinge-Yerseke	Wout Bassie
Yerseke-Oesterdam	Rob Lambeck
Hansweert-Biezelingse Ham	Stefan Leloux
Biezelingse Ham-Zuidgors	Bram Korteknie/Mark H.
Zuidgors-Borssele	Geert v.d. Vliet

Tussen 4 en 20 januari werden de meeste dijkvakken meermalen afgezocht. De vondsten werden afgeleverd bij Dierenasiel 'Tussenhaven' in Goes. Per gebied werden de vogels gedetermineerd, geteld en per vinddatum bewaard in vuilniszakken. Deze werden regelmatig opgehaald door het RIKZ. Het RIKZ was zeer geïnteresseerd in de dode vogels omdat deze een schat aan gegevens op kunnen leveren m.b.t. leeftijden, rui-stadium, biometrie, herkomst enz. Van geringde vogels werd het ringnummer genoteerd en naar het Vogeltrekstation Arnhem gestuurd.

3 RESULTATEN

3.1 Soorten en aantallen

Aantal dood gevonden vogels op Noord- en Zuid-Beveland in januari 1997:

datum	vindplaats	totaal	scholekster	bonte strl.	tureluur	steenl.	zilverpl.	wulp	kanoot	diversen
4-01-97	Goese sas / Katsse veer	101	96	1					1	meerkoet 1, waterhoen 2
4-01-97	Wilhelmina Schor	138	138							
4-01-97	Yerseke	100	90	6	1	1			2	
4-01-97	Zuid-Beveland, div. locaties	37	34	1	1				1	levend gebracht, in asiel gestorven
5-01-97	Biez.Ham / Biezellinge	29	5	9	2					meerkoet10,w.eend1, wita.1,berg1
5-01-97	Biez.Ham / Hansweert	46	13	27	1		3			kokmeeuw 1, zeekoet 1
5-01-97	Biez.Ham / Hoedekenskerke	79	43	28			1	3	1	berg 1., pijlst.1, wint.tal.1
5-01-97	Borssele / Staartse nol	61	49	7	3					grutto 1, kokmeeuw 1
5-01-97	Goese sas / Katsse veer	27	18	4						rosse grutto 1
6-01-97	Biez.Ham / Zuidgors	17	13	1		4		1		
6-01-97	Colijnsplaat	1								blauwe reiger 1
6-01-97	Jacobahaven / Keihoogte	16	11	1	1		1			parelduiker 1,houtsnip 1
6-01-97	Kwistenburg / zandkreekdam	3	1	1	1					
6-01-97	Schor Kats	377	168	158	13	1	1		34	zeekoet 1,rosse grutto 1
6-01-97	Wemeldinge / Yerseke	32	30		1					bergeend 1
6-01-97	Wilhelmina Schor	158	150	2	4	2				
6-01-97	Zandkreekdam / Kats	87	68	9	4		2		4	
7-01-97	Goese sas / Kattendijke	54	48	3	1					bergeend 2
7-01-97	Goese sas / Zandkreekdam	41	38		1					rotgans 1, nijlgans 1
7-01-97	Kattendijke / Wemeldinge	9	9							
7-01-97	N.-Beveland. O.schelddekust	3	3							
8-01-97	Goese meer	5	3							meerkoet 2
8-01-97	Goese sas / Kattendijke	16	14			1			1	
8-01-97	Schor Kats	110	41	33	14	4	3	1	14	
8-01-97	Z.-Beveland, in asiel dood	48	35		3		1	2	1	kokm.1,mkoet4,waterhoen1
8-01-97	Zandkreekdam / Goese sas	21	21							
9-01-97	Biez.Ham / Hoedekenskerke	30	24	5			1			
9-01-97	Wemeldinge / Yerseke	6	6							
10-01-97	Borssele centrale	10	2	1			2	1	1	aalsch.1, dt.strl.1, zilvermeeuw 1
10-01-97	Goese sas / Kattendijke	28	21			6			1	
10-01-97	Hansweert / Ellewoutsdijk	12	4	3	1					kluut1,kok1,berg1,faat1
10-01-97	Kattendijke / Wemeldinge	10	6	1		1	1		1	
10-01-97	Zandkreekdam / Goese sas	54	47			2	2	1	2	
11-01-97	Veerse meer	14	14							
12-01-97	Borssele / Ellewoutsdijk	24	17	1	3		2			grutto 1
12-01-97	Kattendijke / Wemeldinge	11	9	2						
12-01-97	Zandkreekdam / Goese sas	42	28		3	2	7			waterrall,rosse grutto1
13-01-97	Hansweert / Ellewoutsdijk	24	15	3	1		4			drieteenstrl. 1
13-01-97	Schor Kats	160	72	37	13	3	8	2	21	houtsnip1,dodal, zkoet1,mkoet1
17-01-97	Jacobahaven	3	1			1				kauw 1
17-01-97	Wilhelmina Schor	17	15		1			1		
18-01-97	Z.-Beveland, in asiel dood	14	12		2					
20-01-97	Biez.Ham / Ellewoutsdijk	48	32		6	1	3	1		bergeend 2, kokmeeuw 3
TOTAAL		2123	1464	344	81	31	42	13	85	63

Vorstslachtoffers onder vogels in de winter '96 / '97

Verdeling van vorstslachtoffers over Oosterschelde en Westerschelde:

Plaats	Totaal	Scholekst.	Bonte Strl.	Tureluur	Steenl.	Zilverplev.	Wulp	Kanoet
O.S.	1622	1148	257	57	28	25	5	81
W.S.	382	217	85	17	3	16	6	2
div.	120	99	2	7	0	1	2	2

Door onze werkgroep zijn totaal 2123 dode vogels verzameld, zo'n driekwart daarvan betrof Scholeksters. Dit beeld komt aardig overeen met dat van het hele deltagebied: ruim 12000 dode vogels waarvan ruim 7000 Scholeksters (Arts & Meininger 1997).

Een opmerkelijke vondst was die van een Parelduiker in volledig zomerkleed nabij de Jacobahaven, andere bijzonderheden waren: een Waterral, een Houtsnip en een Nijlgans. Twee Grutto's en een Kluut, soorten die bij ons hun noordelijkste overwinteringsplaats hebben, hebben hun overwinteringspogingen ook niet overleefd.

Zeer veel dode vogels werden gevonden op het Schor van Kats en langs de dijk van de Zandkreekdijk tot Kattendijke, resp. 694 en 647 vogels.

3.2 Geringde vogels

Totaal werden 63 geringde vogels aangetroffen, zie Bijlage I voor een complete opsomming. Het werkelijke aantal geringde vogels was groter, later werd bekend dat door iemand anders al tientallen ringen verwijderd waren.

Van vrijwel alle vogels is inmiddels bekend waar en wanneer ze geringd waren, zie Bijlage II.

De meeste geringde vogels waren Scholeksters. De gemiddelde leeftijd ervan was meer dan 12 jaar; opmerkelijk hoog zo lijkt het. Daarbij moeten we echter wel bedenken dat in de jaren '84-'88 zeer veel Scholeksters in het Zandkreekggebied zijn geringd en daarna nauwelijks meer. Het aantal ring-terugmeldingen geeft dus een vertekend beeld van de leeftijdsopbouw.

Van de 53 Scholeksters bleken er 46 in het Oosterscheldegebied geringd te zijn. Dus veel Scholeksters zijn na 12 jaar nog steeds aanwezig in het gebied, ze zijn behoorlijk plaatstrouw.

Twee Scholeksters waren geringd in België, één daarvan was 20 jaar oud. Vijf andere Scholeksters waren elders in Nederland geringd. Grote afstanden lijken ze dus niet af te leggen.

Anders is het bij de overige geringde steltlopers. Hierbij waren een Steenloper geringd in Polen, Bonte Strandlopers uit Zweden en de voormalige DDR. Later werd ook nog een Kanoet uit Polen gevonden op Noord-Beveland.

4 DISCUSSIE

Alhoewel er grote aantallen vogels zijn gevonden ligt het werkelijke aantal nog veel hoger. Scholeksters zijn betrekkelijk makkelijk te vinden omdat ze vrij groot zijn en opvallend getekend. Veel Scholeksters zijn echter blijven liggen op de bevroren ijsvlaktes, die te gevaarlijk waren om te betreden, een deel ervan is later, met de dooi, mogelijk aangespoeld op de stranden. Daarnaast zijn veel vogels, toen ze voelden dat hun einde naderde weggekropen in vegetatie van schorren, slootkanten, rietranden enz. Een Scholekster is dan nog wel eens te vinden, maar waarschijnlijk zeer veel strandlopertjes zijn nooit gevonden.

Bovendien waren er nog de meeuwen, kraaien, roofvogels en ratten die in die barre tijd een makkelijke prooi hadden aan de verzwakte en dode vogels. Ook zij hebben ongetwijfeld veel 'opgeruimd'.

De kans is groot dat het werkelijk aantal winterslachtoffers vele malen groter was dan het gevonden aantal; over de werkelijke omvang kunnen we echter slechts gissen.

Tijdens deze dramatische gebeurtenissen diende zich de vraag aan of alles dit wel 'normaal' was.

Bij het bekijken van de dode Scholeksters bleek dat velen een onvoltooide rui hadden. Normaliter wisselen volwassen Scholeksters in het najaar hun slagpennen en zijn ze daar in oktober of uiterlijk november mee klaar. Nu bleek dat een groot deel de laatste paar slagpennen niet had geruid. Dat betekent dat ze al in oktober in een slechte conditie waren. Een slechte conditie leidt ertoe dat er te weinig energie en bouwstoffen zijn om een nieuw verenpak te maken, maar het betekent ook dat de vogels geen dikke vetlaag als voorbereiding op de winter konden aanleggen. Die vetlaag hebben ze nodig om in zeer slechte omstandigheden op te kunnen teren.

De vraag is waarom ze in een slechte conditie waren.

Een voor de hand liggend antwoord is overbevissing van hun voedselbronnen. Nu is het zo dat kokkelvissers de laatste jaren steeds meer actief zijn in de Deltawateren, aangezien de voorraden in de Waddenzee uitgeput raken. Nu lijkt het ook hier mis te gaan.

Het was opvallend dat naast de Scholeksters, die voor een groot deel van kokkels leven, ook de Bonte Strandlopers en Kanoeten in grote aantallen sneuvelden; deze leven o.a. van jonge kokkeltjes.

Vogels die wel in behoorlijke aantallen overwinteren maar betrekkelijk weinig werden gevonden zijn eenden, meeuwen, Rosse Grutto's en Wulpen, de laatsten leven vooral van wormen en kreeftachtigen.

Het is te hopen dat deze bevindingen er toe leiden dat er voorzichtiger wordt omgesprongen met het exploiteren van natuurlijke voedselbronnen.

DANKWOORD

Ten eerste wil ik nogmaals alle leden van de Vogelwerkgroep bedanken die onder dikwijls barre omstandigheden op pad gingen. Dierenasiel "Tussenhaven" stelde ruimte voor opvang, respectievelijk opslag, van levende en dode vogels beschikbaar. R.Lambeek, Floor Arts, Mark Zekhuis en Pim Wolf bedankt voor de prettige samenwerking.

LITERATUUR

Arts, F & P.L.Meininger 1997. Vogelsterfte in het Deltagebied in de winter van 1996/1997. Werkdocument RIKZ/OS-97.810X. Middelburg

BIJLAGE I

Vindplaats en -datum van geringde vogels, gevonden op Noord- en Zuid-Beveland in januari 1997.

Nummer	Soort	Vinddatum	KM-hok	Vindplaats
1221013	zilv plev	12.01.97	481752	Wilh.Schor
1221119	zilv plev	13.01.97	481712	Schor Kats
3408327	bonte strl	6.01.97	481712	Schor Kats
5097516	schol	8.01.97	481712	Schor Kats
5107138	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5107261	schol	4.01.97	481752	Wilh.Schor
5139336	schol	7.01.97	481752	Wilh.Schor
5156208	schol	7.01.97	480000	Z-Beveland
?169107	schol	5.01.97	481754	Goese Sas
5176980	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5177013	schol	10.01.97	481752	Wilh.Schor
5177093	schol	8.01.97	481712	Schor Kats
5177126	schol	6.01.97	481712	Schor Kats
5177222	schol	6.01.97	481712	Schor Kats
5179431	schol	6.01.97	481731	Zandkreek
5196342	schol	5.01.97	481754	Goese Sas
5196668	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5196788	schol	9.01.97	484714	Hoedekenskerke
5199638	schol	13.01.97	481712	Schor Kats
5200183	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5206982	schol	12.01.97	481752	Wilh.Schor
5209205	schol	7.01.97	481754	Goese Sas
5210144	schol	5.01.97	481754	Goese Sas
5213102	schol	5.01.97	481754	Goese Sas
5213363	schol	8.01.97	481752	Wilh.Schor
5213602	schol	12.01.97	482811	Kattendijke
5214119	schol	8.01.97	481712	Schor Kats
5214130	schol	8.01.97	481712	Schor Kats
5219612	schol	6.01.97	481731	Zandkreek
5219805	schol	6.01.97	492131	Yerseke
5219860	schol	6.01.97	492131	Yerseke
5223525	schol	8.01.97	480000	Z.Beveland
5223748	schol	10.01.97	481754	Goese Sas
5224076	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5225898	schol	10.01.97	481752	Wilh.Schor
5225910	schol	31.01.97	482715	Kattendijke
5232779	schol	12.01.97	481752	Wilh.Schor
5233219	schol	4.01.97	481752	Wilh.Schor
5233228	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5235161	schol	22.01.97	481754	Goese Sas
5236432	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5237109	schol	13.01.97	481712	Schor Kats
5241274	schol	18.01.97	480000	Z.Beveland
5241295	schol	7.01.97	481754	Goese Sas
5241414	schol	8.01.97	481754	Goese Sas
5241957	schol	7.01.97	481752	Wilh.Schor
5242380	schol	6.01.97	481712	Schor Kats
5242432	schol	4.01.97	481752	Wilh.Schor
5242873	schol	6.01.97	481731	Zandkreek

Nummer	Soort	Vinddatum	KM-hok	Vindplaats
5243080	schol	10.01.97	481754	Goese Sas
5243093	schol	4.01.97	481754	Goese Sas
5243098	schol	6.01.97	481731	Zandkreek
5244531	schol	6.01.97	481731	Zandkreek
5258759	schol	6.01.97	481731	Zandkreek
5259764	schol	6.01.97	492131	Yerseke
D6200	schol	6.01.97	481731	Zandkreek
H190009	bonte strl	5.01.97	484714	Biez.Ham
H192721	bonte strl	6.01.97	481712	Schor Kats
H192725	bonte strl	6.01.97	481712	Schor Kats
L-56919	schol	18.01.97	480000	Z.Beveland
OA36503	bonte strl	6.01.97	481712	Schor Kats
TS03542	Steenloper	20.01.97	484714	Biez.Ham
k792721	Steenloper	8.01.97	481712	Schor Kats

BIJLAGE II

Ringplaats en -datum van geringde vogels, gevonden op Noord- en Zuid-Beveland in januari 1997.

Nummer	Soort	Ringdatum	Ringplaats
1221013	zilv plev	6.02.86	wilhelminapolder
1221119	zilv plev	23.09.86	Schor Kats
3408327	bonte strl	24.07.92	zweiden/oland
5097516	schol	17.08.82	Schor Kats
5107138	schol	13.10.81	Bruinisse
5107261	schol	14.10.81	Bruinisse
5139336	schol	17.06.80	Geervliet, ZH
5156208	schol	9.06.82	Bv.-Leeuwen, GLD
5176980	schol	27.03.84	Schor Kats
5177013	schol	27.03.84	Schor Kats
5177093	schol	27.03.84	Schor Kats
5177126	schol	27.03.84	Schor Kats
5177222	schol	27.03.84	Schor Kats
5179431	schol	17.08.88	Wormer, NH
5196342	schol	2.11.84	Katse Plaat
5196668	schol	14.11.84	Dortsman, ZLD
5196788	schol	14.11.84	Dortsman, ZLD
5199638	schol	22.11.84	Schor Kats
5200183	schol	4.01.85	Dortsman, ZLD
5206982	schol	5.03.85	Rattekaai, ZLD
5209205	schol	3.05.85	Flauwers, ZLD
5210144	schol	12.08.85	Schor Kats
5213102	schol	18.09.85	Neeltje Jans
5213363	schol	20.09.85	Rattekaai, ZLD
5213602	schol	1.10.85	Roelshoek, ZLD
5214119	schol	14.10.85	Schor Kats
5214130	schol	14.10.85	Schor Kats
5219612	schol	11.11.85	Schor Kats
5219805	schol	19.11.85	Tholen
5219860	schol	19.11.85	Tholen
5223525	schol	14.01.86	Schor Kats
5223748	schol	10.02.86	Oude Tonge
5224076	schol	12.02.86	Wilhelminapolder
5225898	schol	27.05.86	Rattekaai, ZLD
5225910	schol	27.05.86	Rattekaai, ZLD
5232779	schol	5.02.87	Neeltje Jans
5233219	schol	2.04.87	Kattendijke
5233228	schol	2.04.87	Kattendijke
5235161	schol	7.09.87	Grevelingendam
5236432	schol	29.10.87	Dortsman, ZLD
5237109	schol	16.10.87	Schor Kats
5241274	schol	28.01.88	Wilhelminapolder
5241295	schol	28.01.88	Wilhelminapolder
5241414	schol	28.01.88	Wilhelminapolder
5241957	schol	17.02.88	Schor Kats
5242380	schol	17.08.88	Flauwers, ZLD
5242432	schol	17.08.88	Flauwers, ZLD
5242873	schol	29.09.88	Schor Kats
5243080	schol	27.10.88	Schor Kats

Nummer	Soort	Ringdatum	Ringplaats
-----	-----	-----	-----
5243093	schol	27.10.88	Schor Kats
5243098	schol	27.10.88	Schor Kats
5244531	schol	10.11.88	Schor Viane, ZLD
5258759	schol	25.06.92	Middelburg
5259764	schol	10.03.91	Reeuwijk
D6200	schol	22.06.77	Antwerpen
H190009	bonte strl	12.08.87	Flauwers, ZLD
H192721	bonte strl	4.01.90	Schor Kats
H192725	bonte strl	4.01.90	Schor Kats
L-56919	schol	19.06.94	Kasterlee, Belg.
OA36503	bonte strl	21.08.95	Rostock, DDR
TS03542	Steenloper	10.05.95	Molozew, Polen
k792721	Steenloper	29.08.86	Schor Kats

